

Ahlak Felsefesinde Yeni Bir Yaklaşım Olarak İsyan Eden İnsan Savunulabilir mi?

As a New Approach in Moral Philosophy, Can the Rebellious Human Be Defended?

Araştırma Makalesi – Research Article

Nurten KİRİŞ YILMAZ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Felsefe Bölümü nurtenkiris@sdu.edu.tr
ORCID Numarası/ORCID Numbers: 0000-0002-9024-5284

Öz

Bu çalışmada Türk düşüncesi ve Cumhuriyet döneminin önemli bir düşünürü olan Nurettin Topçu'nun (1909-1975) *İsyan Ahlakı* olarak adlandırdığı fikirlerinin günümüz koşullarına uyarlanması üzerine bir ahlak felsefesi çalışması ele alınmıştır. Topçu, bir ahlak düşünürü olarak yaşadığı dönemin sorunlarını ele almış ve buradan bir çıkış kapısı sunmuştur. Onun çıkış kapısı isyan eden insanın oluşturacağı ahlak felsefesidir. İsyan kavramı ilk karşılaşmada olumsuz bir anlam barındırıyor olmakla birlikte, düşünürün ele aldığı şekliyle kavram çok farklı bir bağlamda karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle önce isyan kavramı ele alınmış, sonra düşünürün bu kavramı nasıl işlediği ifade edilmiş, ardından da isyan eden ahlaki varlık olarak insanın durumu üzerinde durulmuştur. Bu özelliklerin ortaya konulması isteğinin ardında yatan sebep ise ülkemizin şu an içinde bulunduğu sorunlara merhem olabileceğine olan inançtır.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük, Sorumluluk, Hareket, İsyan, Ahlak.

Abstract

In this study, a moral philosophy study on the adaptation of the ideas of Nurettin Topçu (1909-1975), an important Turkish thought and thinker of the Republican period, called the Ethics of Rebellion, to today's conditions is discussed. As a moral thinker, Topçu addressed the problems of his time and offered a way out. Its exit door is the moral philosophy that the rebellious human being will create. Although the concept of rebellion has a negative meaning in the first encounter, the concept as it is handled by the thinker appears in a very different context. For this reason, first the concept of rebellion is discussed, then how the thinker handles this concept is expressed, and then the situation of the human being as a rebellious moral being is emphasized. The reason behind the desire to reveal these features is the belief that they can be a balm for the problems our country is currently facing.

Key Words: Freedom, Responsibility, Action, Rebellion, Morality.

Giriş

Kim haz eder ki asiden? Kim ister isyan eden bir çocuk, bir öğrenci, bir yurttaş, bir ebeveyn, bir çalışan, bir inanan? Günümüzde hemen her kurum uysal ve uyumlu olanı bünyesine katmak istemez mi? İsyan kelimesinin hem düşüncemizde hem yaşayışımızda ve hem de dilimizde olumlu bir karşılık bulmadığı ortadadır. Olumsuz çağrışımlarıyla kendisini açığa çıkaran bir kelime olan isyan ile ahlak felsefesini içinde barındıran bir cümle kurmak istedik bir şey olmadığı gibi, tehlikeli ve kaçınılması gereken bir durum değil midir? Ahlak felsefelerine konu olan insan, sorumluluk alabilen, akılsel insan iken nereden çıktı bu isyan eden insanın da ahlak varlığı olabileceği düşüncesi?

Öncelikle bu kelimeye odaklandığımızda görüyoruz ki; Arapça “‘ișyān” kökünden dilimize geçmiş olan bu kelime sözlükte “1. Herhangi bir amaçla kurulu düzene veya devlet güçlerine karşı gelme, baş kaldırma, ayaklanma. 2. Bir düzene veya emre boyun eğmeme, uymama, itaat etmeme.” anlamlarına gelirken, isyan etmek maddesi ise; “1) ayaklanmak, 2) kabullenmemek, razı olmamak”¹ olarak iki anlamda karşımıza çıkmaktadır. Sözlük anlamı itibarıyla aslında düzenin karşısında duran ya da yanlıştın karşısında durarak doğruyu savunan insan olmak bakımından olumsuz bir çağırısı olmayan kelimenin, olumsuzluk vurgusu daha çok işleyiște karşımıza çıkmaktadır. Çünkü özellikle tarihe baktığımızda isyanın daha çok devletler içinde var olan azınlıkların haksız çıkarlarını gözetmek amacıyla yaptığı başkaldırı anlamına geldiği görülmektedir. Bu nedenle de isyan kavramının olumsuzluğu kelime anlamının bağlamından koparak, kavramın fikrinin işleyișteki ruhunda yatmaktadır. Öte yandan insanın toplumsal düzene, devlete ve yönetime, dinlere ve geleneklere karşı isyan içinde olması işleyiși zora sokmakta, toplumsal ve bireysel yaşamı güçleştirmektedir. Bizler geleneksel fikirler ve örflerle çocuk yetiştirilen ailelerde büyümüş insanlar olarak, isyan etmenin hoş görülmeyeceğini adeta kodlarımıza işlenmiş gibi sorgulamadan ve hayranlıkla kabul ederiz. Aynı minvalde Mollaer’in aktardığına göre; “Topçu, çok daha önceki tarihlerde, isyan ahlâkını tarif ederken ‘örfleriyle yaşayan cemaat uysallığa hayrandır’ diye yazmıştı.”² Bu bizim ülkemizin günlük hayat ve eğitim anlayışlarında yer alan geleneksel yaklaşımlarına oldukça uygun bir bakış açısıdır. Denilebilir ki eğitimin hemen her kademesinde -daha anne kucağından öğretmen eğitimine geçtiğimiz ilk yıllardan itibaren- bize öğütlenen sakın ve uysal olmaktır. Kendimizin ebeveyn konumunda olduğu zamanlarda ise, çocuğumuzun isyan eden tavır ve asi davranışlarından rahatsızlık duyar, onun uysal olması için çaba sarf ederiz. Günümüzde ilk çocukluk yıllarından itibaren eğitim aldığı kurumlarda isyan eden, itaatkâr olmayan, asi çocukların işin uzmanlarınca sakınleştirilmesi ve ivedilikle bu taşkın davranışlarının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Devlet ve yönetim biçimleri isyan eden bir halk istememekte bunun önüne geçmek için müeyyideler belirlemektedir. Bizim tarihimiz devlete karşı geliştirilmiş ayaklanmalarla, isyanlarla ve bu isyanların bastırılmasıyla doludur. Bu da belki en yumuşak ifadeyle kabul edilecek bir durum değildir. Toplum içinde herhangi bir kurum ya da kademede bir şeye isyan eden insanlar düzene ayak uydur(a)mayan, sıra dışı ve bozguncu insanlar olarak addedilir. Onlar eşyanın doğasına uyum sağlamakta güçlük çektikleri düşünölen, doğal akışa uyumlan(a)mayan ‘sorunlu’ kişilerdir. Bu nedenle en uygun olanın bu sorunun çözölməsi, bu kişilerin miskin/mesakin hale getirilmesi şeklinde bir yaklaşım olduğunu görmek güç değildir. Öte yandan düzene uyum sağla(ya)mayan bu ‘sorunlu’ insan, ‘kötü’yle de birleştirilir. Uysal olan insan ‘iyi’ olarak nitelenirken; isyan eden, başkaldıran, asi insan düzenin akışını bozduğu için ‘kötü’ ya da kötünün takipçisi olarak nitelenir. Bugün sekiz yaşındaki çocuğumuzun bize, on sekiz yaşındaki bir gencin yaşadığı mahallenin geleneklerine, işçinin işverene, yurttaşın yöneticisine, inananın tanrısına isyan etmesi gerçekten bu denli tehlikeli ve kötü müdür?

Tüm bunların yanı sıra bugün ülkemiz, anmadan geçemeyeceğimiz deprem gibi büyük bir felaketle uğraşmaktadır. Bölgede deprem anını yaşayan ve dünyanın herhangi bir yerinde bu felaketten haberdar olan hemen her insan için büyük bir yıkım olan bu durum, travmatik olarak pek çok öğretisinin yanında bize bir de ahlaki çöküşün muhakkak surette önünün alınması gerektiğini öğretmiştir. İşte saymaya çalıştığımız tüm bu ardıl sebeplerden hareketle biz bu çalışmada, Cumhuriyet’in 100. Yılı vesilesi ile Türkiye’de baş gösteren sorunların izini sürebilmek niyetiyle ülkemizin önemli düşünürlerinden bir olan Nurettin Topçu’nun(1909-1975) isyan ve ahlâkı birleştirdiği görüşlerine bir ışık tutmak niyetindeyiz. Çünkü o, ülkenin en zorlu dönemlerinde kendi rönesansımızı yaratabileceğimize inanmış ve bunu hayata geçirmeye gayret etmiş bir düşünürdür. O, “Rönesansımızı yapmak için, kültürümüzün kaynaklarına inmek lâzım gelecek. Bu millet, büyük bir hayat aşkına yeniden kavuşmak için bir romantizm devrini her halde yaşatmalıdır. Yeni bir vecd, yeni bir neşve hayatımıza hız vermelidir.”³ diyerek bugün ihtiyacımız olan itici ilkeyi, bizi ayağa kaldıracak heyecanı ortaya çıkarmaya çabalamaktadır. Topçu ülkemiz için önemli bir düşünür olmasının yanında pek çok düşünürün sahip olamadığı bir değere de sahip olmuş ve neredeyse tüm çalışmaları titizlikle incelenmiş ve hala eserleri aktif bir şekilde başvuru eseri olarak değerlendirilen bir düşünürdür. Kendi ürettiği yazılarının derinliğinin yanı sıra, hakkında yazılmış makale, köşe yazısı, kitap, tez gibi pek çok nitelikli

¹ “İșyan” ve “İșyan Etmek” Maddeleri, *TDK Türkçe Sözlük*, (1998), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, s. 143.

² Mollaer, Fırat (2017), “Nurettin Topçu’nun Entelektöel Dünyası”, *Yıldırımın Huzurunda Nurettin Topçu*, (Ed. Mustafa Kara), Bursa: Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları, s.119.

³Topçu, Nurettin (2007), *Yarınki Türkiye*, (Ed. Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 12.

literatür bulunmaktadır. Tüm bu çalışma yüküne rağmen onun fikirlerinin hâlâ ele alınarak çalışılabilir olması onun düşünce boyutunun devrinin çok ilerisinde ve derinlikli olduğunu göstermektedir. Biz bu hevesle Topçu açısından bakıldığında isyan eden insanın Cumhuriyetin yüzyıllık geçmişini de göz önünde bulundurarak ne tür bir önemi olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Ahlaki Çöküşün Kurtarıcısı İsyan Eden İnsan Olabilir mi?

Bizim temel problemimiz her an yüzümüze çarpan ahlaki bozulma ve bunun devamı olarak da ahlaki çöküş mevzusudur. Devrimizden çok uzak olmayan ama aynı tarihsel zaman diliminde de yaşamadığımız bir Cumhuriyet dönemi düşünürü olan Topçu bu çöküşün önüne geçebilmek için bize yol açmıştır. Onun fikirlerini açıklayarak ele aldığımızda temel meselemizi ortaya koyabilmek için bu yeni isyan eden insan anlayışının tüm yönlerini belirlemeliyiz. Çünkü ‘isyan eden bir insan bizi ahlaki çöküşten kurtarabilir mi?’ sorusuna yanıt verebilmemiz ancak ‘kimdir bu isyan eden insan?’ sorusuna yanıt vermekle mümkün olacaktır.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki Topçu, Maurice Blondel’in (1861-1949) doktora tezinde ortaya koyduğu hareket felsefesinden etkilenecek felsefesini oluşturmuştur. “Blondel’in Hareket Felsefesiyle yapmak istediği, insanın tabii olarak yöneldiği tabiatüstüne ruhun bir faaliyetiyle ulaşmak ve irade ile hareket sayesinde tabiatüstüne ulaşmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermektir.”⁴ Yani Topçu’nun düşüncelerinin fikir babası olan Blondel, ruhun faaliyetine önem verip bunu da hareket olarak ifade eder. İnsanın düşünebilme yetisine sahip bir varlık olması ahlâkın ve isyanın sadece onun alanında ortaya çıkmasını da doğal olarak zorunlu kılar. Topçu şu şekilde ifade eder, “Düşünce hareketin bir ifadesi olduğu ve insanın dilemesi hem hareketi hem de düşüncüyü tayin ettiği için, irade böylece ruhî ve ahlâkî hayatın müşterek kaynağı haline geliyor.”⁵ Yani insan ahlâkın başlatıcısı ve sürdürücüsü konumunda olan tek varlık olarak tayin ediliyor. Öte yandan Topçu’yu kesin olarak tanıttacak durum onun bir ahlak düşünürü olduğudur. Onun felsefesinin bir ahlak felsefesi olarak kabul görmesinin en önemli göstergesi sadece bir aktarım, betimleme ya da tasvir yapmayarak, devrine kadar gelmiş olan muhtelif ahlak sistemlerini incelemesi, eleştirmesi ve kendi özgün sistemini ortaya koymasındır. Kara, Topçu’yu tanıttığı ansiklopedi maddesinde şöyle ifade eder:⁶

Meselelere ahlâk üzerinden yaklaşır. Cumhuriyet devri Türk felsefecileri ve aydınları arasında ahlâk konusunda en çok yazı kaleme alan ve bu alandaki vurgularını bütün hayatı boyunca sürdüren kişi Nurettin Topçu olmalıdır. Doktora tezinde geliştirdiği isyan ahlâkî fikri M. Blondel’in, bazı bakımlardan Immanuel Kant ve Henry Bergson etkileri taşıyan hareket (action) felsefesinden ilhamla determinist, rasyonalist, sosyolojist, pragmatist ahlâk anlayışlarının karşısında bir düşünce, bir tez olarak teşekkül etmiş ve gelişmiştir. Çıkarıldığı derginin adının *Hareket* olması doğrudan bu çizgiyle alakalıdır.

Topçu’nun ahlak felsefesi alanında önemli bir isim olmasının temel sebebini ifade ettiğimize göre artık onun isyan kavramı ile ne söylemek istediğine geçebiliriz. Onun açısından isyan kavramı yukarıda saydığımız sözlük anlamlarından tamamen bağımsızdır. Karaman bu durumu şöyle ifade eder:⁷

Genelde olumsuz bir anlamda kullanılan “isyan” a o, farklı bir anlam katmıştır. Düşünürümüzün “isyan”dan kastı nizam yıkıcı olan ihtilal ve anarşi değildir. Çünkü âlemi kırıp geçiren anarşist, menfaatlerin esiri olan bir kişi olup benimsemiş olduğu ruh isyanı kaybetmiştir. Aksine Topçu’da isyan, insandaki evrensel nizamı oluşturan bir faktör ve evrensel merhamet nizamına bağlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine onun isyanı insanları mutlak selamete ulaştıracak bir unsurdur. Dolayısıyla da Topçu’daki isyanla nizam yıkıcı ihtilal birbirleriyle kesinlikle bağdaşmamaktadır.

Öncelikle Topçu düşüncesinde var olan düzene başkaldırı yapmak, anarşizm ya da radikal eylemleri övmek gibi bir anlam asla barındırmayan bu sözcük, insanın egoist istek ve çıkarlarına göre davranmasına ya da sadece kendi faydasını veya mutluluğunu arsızca talep etmesine ve bu uğurda önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmak için tüm yolları mubah saymasına izin veren bir anlamda kullanılmamıştır. İsyân hareketi bunların aksine insanı, iştah ve isteklerinden azleden, onu bir anlamda özgürleştiren bir kavram olarak değerlendirilmiştir. İnsan doğasının yaptırım gücüne boyun eğmeksizin

⁴ Gündoğan, Ali Osman (2015), *Erzurum’un Yüzleri -Nurettin Topçu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, s. 33.

⁵ Topçu, Nurettin (1995), *İsyân Ahlâkı*, (Ter. Mustafa Kök-Musa Doğan), İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 26.

⁶Kara, İsmail, “Nurettin Topçu”, **Erişim Adresi:** <https://islamansiklopedisi.org.tr/topcu-nurettin>. **Erişim Tarihi:** 19.02.2023.

⁷ Karaman, Hüseyin (2000), *Nurettin Topçu’da Ahlâk Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s.113.

eylemesi onun kendi benliğini ele geçirmesine, zorba bir hükümdar olan isteklerine boyun eğmemesine hatta ona savaş açabilen bir kahraman olmasına yol açmıştır.

Peki bu süreç nasıl oluşmaktadır? Topçu için isyan süreci, özgürlük-hürriyet, sorumluluk-mesuliyet- merhamet, nizam, hareket ve isyan şeklinde birkaç aşamayla ilerler. Onun için isyan, hareket etmek için ivme, hatta hareketin kendisidir. Öncelikle isyan sayesinde varolanın varoluşu tahlil edilir. Topçu'nun sisteminde isyan varolanı bilip buradan yola çıkarak daha iyiye yönelme, hareket etme biçimidir. "İradenin eseri olan her hareket mükemmele, daha mükemmele bir özlemdir. Bu, iradenin kendisini denediği bir egzersizdir."⁸ Burada insan kendisini tanıyandır. Kendine yabancı olan ya da sadece kendisine dönük olanın, bencil, oportünist ve konformist alandan çıkamayanın ahlak alanında yeri yoktur. Kara bu fikri şöyle destekler, "Hareket, irade ve isyanın karşısında *konformizm* vardır yani insanın kendi hislerine, ihtiraslarına, başkalarının tercihlerine, dayatmalarına, toplumun kabullerine boyun eğmesi, onlara uyum sağlamayı benimsemesi bulunmaktadır ki bunların üzerinden tanımlanan 'iyi insan', 'iyi vatandaş' çerçeveleri ancak gayriahlâkî bir duruma işaret edebilir."⁹ Bu nedenle ancak kendini tanıyan insan, şahıs ya da kâmil insan olabilir ve ancak bu şahıs isyan edebilir. Ahlâkî kuracak olan insan kendi şahsiyetini kurmuş olan ve özgür iradesiyle karar veren insandır. Bu insan ahlâkın temsilcisi olarak âdil bir insan olacaktır. Ahlâkî çöküşün önüne geçilmesini sağlayacak tek insan formu kendi faydasının önüne ahlâkî nizamı koyan ve hem kurban etmeyen hem kurban olmayan insandır. Topçu şöyle ifade eder;¹⁰

Başkaları için yaşayan, başka yaşayışların gayeleriyle hareket eden insan, âdil insan değildir. Âdil olabilmek için, hür yaşayabilecek kadar kuvvete kavuşmak, benliğinde bu kuvveti yaratmak lâzımdır. Mazlûm yaşamaya razı olan, âdaletsiz insandır. Âdil insan, istismar etmeyen ve istismar edilmeyen insandır; zorbalığa karşı gelen insandır, hakikatı kuvvet yapan insandır. Ancak bu insan, hareket ahlâkının samimi sahibidir.

İsyan kelimesine felsefe literatürü de uzak değildir. Düşünce tarihinde Sokrates, Hallac-ı Mansur ve Gandhi gibi Topçu'nun isyan yaklaşımına benzer fikirler ileri süren düşünürler olsa da genellikle kavramın ele alınış tarzı Topçu'nun düşüncesinden farklıdır. Topçu, Stirner ve Rousseau, Schopenhauer ve Nietzsche gibi düşünürlerin isyana ilişkin görüşlerini ele almış, onların fikirlerinin isyandan çok isyancılık faaliyeti ya da anarşizm olduğunu ifade etmiştir. Karaman Topçu'nun fikirlerini şöyle ifade eder:¹¹

Topçu'ya göre, söz konusu isyan anlayışları gerçekte bir isyan hareketi değildir. Çünkü onun hareket felsefesinde her isyan, iradenin kendi içinde bulunduğu şartlara boyun eğmeyip bir başkaldırması olmak bakımından harekettir, ancak her hareket bir isyan değildir. Hareket içimizden dışımıza doğru bir çıkış gayreti ve dışa yayılmak üzere içimizde aniden doğan bir kuvvettir. Ayrıca hareket saf bir kendiliğinden oluş da değildir. Engellenmiş bir kendiliğinden oluşur. Herhangi bir hareketin isyan hareketi olabilmesi için, kendi içerisinde, baş kaldırmış olduğu nizamdan daha üstün bir düzenin iradesini taşıması gerekir.

Topçu açısından bu sebeplerle ismi anılan 'Batılı' filozofların isyan anlayışları gerçek anlamda isyan düşüncesiyle alakalı değildir. Kök Topçu'nun bu görüşünü şöyle ifade etmiştir; "İsyan için isyan, ya da sırf inkâr; köklü yahut kısmî anarşizm, elbetteki isyanın inkârı anlamına gelir. Gerek Stirner ve Rousseau, gerek Schopenhauer ve Nietzsche, bu anlamda gerçek isyancı değillerdi."¹² Çünkü Topçu felsefesinde isyan daha önce de ifade ettiğimiz gibi, var olana ya da hakikate kafa tutmanın, muhalif olma ya da anarşist bir bakış açısı sergilemenin aksine varolanın içinden çıkarak, içten hareketle itilen bir güç ile daha iyiye hareket etme, yönelmedir. İsyân felsefesinde varolana bir başkaldırı vardır ama bu başkaldırı hem sadece eskiyi silip yeniye koyma değildir hem de başlangıçta sonu belli olan bir yapı değildir. Burada insan başlangıç noktasına sadık kalarak iyiyi arzulayan ve çıktığı bu yolculukta kendini de tanıyandır. O bu durumu, "İnsan, kendini ancak hareketin içinde tanır ve sonra hareket ondan bir

⁸ Topçu (1995), 25.

⁹ Kara, İsmail (2016), "AHLÂK DAVASINA VE MUALLİMLİĞE ADANMIŞ BİR ÖMÜR: NURETTİN TOPÇU", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 6-23, s.16.

¹⁰ Topçu (2007), 26-27.

¹¹ Karaman, Hüseyin (2009), "NURETTİN TOPÇU'NUN FELSEFESİNDE "İSYAN AHLAKI"", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 19-20, Kış – Bahar, 79-90, s. 84.

¹² Kök, Mustafa (1995), *Nurettin Topçu'da Din Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 84-85.

yaprak gibi kopar. İnsan, kendini ve eşyayı hareket ederek tanır.”¹³ diyerek ifade eder. İnsan açısından isyan hareketi ahlâki bir istekle ortaya konur. Bu alelâde, başıboş, öylesine ya da tesadüfen gelişen bir hâl ya da eyleme değildir. Burada kör bir irade değil; bilinçli bir yönelim, isteyerek hareket iradesi ortaya çıkar. Bu hareketi ahlaki kılan ise onun ‘iyilik’ten beslenmesidir. Topçu, “(...) [A]hlâklılık, isteyerek yapılan hareketlerle başlar. Bu anlamda denilebilir ki, ‘hareket iyiliktir.’”¹⁴ der. Hareket bilerek ve isteyerek, adeta gönüllü ve sorumlu olarak yapılır ancak her hareket ille de ahlaki olacak diye bir zorunluluk yoktur. İşte hareketi ahlâki kılan onun iyiliğe ulaşmasıdır. Karaman bu fikri Topçu’dan hareketle şöyle destekler;¹⁵

(...) Nurettin Topçu’nun düşüncesinde isyan; iradenin kendi içinde bulunduğu şartlara boyun eğmeyip bir başkaldırması olması bakımından harektir. Her isyanı bir hareket olarak kabul etmekle birlikte her hareketi isyan olarak görmez. Çünkü o, bir hareketin kendi içerisinde baş kaldırdığı nizam karşılık, yeni ve zorunlu olarak daha üstün bir nizamın iradesini taşıyorsa ancak isyan adını alabileceği görüşündedir.

Yani hareketin neticesi mevcut durumu aşarak, kendinden daha iyiye ulaştığı takdirde isyan olur. Bu noktada tekrar vurgulamak gerekir ki, çalışmanın başında ifade ettiğimiz üzere isyan etmek kötü ile uysallık ise iyi ile eşleştirilmiştir. Oysa geldiğimiz noktada görüyoruz ki Topçu için iyi olan isyandır, isyan iyidir. Öte yandan Topçu her isyan hareketini koşulsuz kabul eden ve bunu tamamen ahlaki gören bir düşünceye karşıdır. “(...) Topçu’da ‘isyân’ kavramı, onun idealizminin de yerine geçerek bütün ahlak felsefesinin temeli olmakla beraber, soyut anlamda bir değere sahip değildir. (...) Topçu, isyanı her zaman ahlakî bir hareket olarak görmemektedir. İsyân, bazen de zulüm olabilmektedir.”¹⁶ İsyânın zulüm olması onun merhametten yoksun olması ve nefsin arzularına göre hareket etmesinden dolayı olur. Yani isyan merhametten hareket ederse ve kişisel hırs ve isteklerden uzak olursa ahlâki hareket olacaktır.

Öncelikle insanın bir sorumluluğu vardır, o da harektir. İnsan eğer hareket etme sorumluluğunu yerine getiremezse, yaşamakta olduğu düzenin içinde toplumsal düzenin devamına zarar gelmemesi düşüncesinden hareketle sesini çıkarmadan, kendi özgürlüğünü feda etmiş, kendi benliğini kaybetmiş ve kendi iradesiyle sorumluluk alamamış bir şekilde yaşar. Oysa sorumluluk sahibi insan hareket iradesini kurarak, hareketin aşamalarını gerçekleştirir. Gündoğan Topçu’nun bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder¹⁷:

Bize göre bir isyan eylemini hakiki bir ahlâk eylemi haline dönüştüren, her ikisinin kaynağında da sorumluluk idealinin bulunmasıdır. Eyleme geçmemekten veya hayır dememekten ötürü iradenin kendisini suçladığı bir durumda ortaya çıkacak olan eylem, hem ahlâki hem de bir isyan eylemi olabilir. Bu eylem, gerçekleşme halinde özgürlüğünü ortaya çıkarır ve özgürlük bir nedenden ziyade bir ideal olarak görünür. Özgürlük, bizi köleleştiren eğilimlerden kurtulma aracıdır. Bu eğilimler, kendimizden kaynaklanacağı gibi dışımızdan da kaynaklanır. Dışımızdan kaynaklananlar sadece eğilimler değildir; bazı baskı biçimleri de bizi köleleştirir.

Bir insan uyumlu olabilir ancak bunun iyi bir hal olduğunu söylemek her zaman mümkün olmayacaktır çünkü uyumlu insan kendi oluşunun önünü kapatmış olmak bakımından bir yandan da aciz ve zavallı durumuna düşer. Herkese yakın ama kendine uzaktır. İnsanın sorumluluğu Topçu için “(...) her hareketten sonra biraz daha büyüyen kendi iradesine dönüşür.”¹⁸ Çünkü “İnsanın hareketleri kendi yaratmalarıdır.”¹⁹ Topçu, ahlaki bir sorumluluk ile insanın harekete geçmesini ve bu hareketin daha iyiye sevk edici olmasını şart koşar. Öte yandan insanın sorumluluğu müeyyide ile ortaya konulabilecek bir şey değildir. Sorumluluğun tek yaptırımı sorumluluk sahibinin vicdanıdır. Bu anlamda Topçu ahlaki

¹³ Topçu (1995), 25.

¹⁴ Topçu (1995), 26

¹⁵ Karaman (2000), 115.

¹⁶ Kök, Mustafa (2015), “Nurettin Topçu”, *Tanzimat’tan Günümüze Türk Düşüncesi – Cilt 4-a: Cumhuriyet’ten Günümüze BİLİMSEL VE FELSEFİ Düşünce Temsilcileri*, (Ed. ve Yazar Süleyman Hayri Bolay), Ankara: Nobel Yayıncılık, s. 2277.

¹⁷ Gündoğan, Ali Osman (ty.), “Bir İsyân ahlâki Mümkün müdür?”, **Erişim Adresi:** <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Bildiri/Ali-Osman-Gundogan-Bir-Isyan-Ahlaki-Mumkun-Mudur.pdf?i=1>, **Erişim Tarihi:** 31.03.2023.

¹⁸ Topçu (1995), 65.

¹⁹ Topçu (1995), 87.

sorumluluğu, hukuki sorumluluk gibi yaptırımı dışarıdan belirlenen alanlardan ayırır.²⁰ O, “(...) ahlâk meselesinin merkezine sorumluluk kavramını koyuyoruz.”²¹ diyerek, isyan ahlakının temelini belirler. Topçu incelediği muhtelif ahlak sistemlerinde sorumluluğun menfi şekilde ele alındığını, ya yeterince değer görmediğini, bir şekilde göz önünden kaldırılmaya çalışıldığını ya da gayet bilinçli bir aksiyonla etkisizleştirildiğini beyan ederek bu durumu ahlak sistemlerinin olumsuz yönü olarak ele almıştır. O, “Onlara göre sorumluluk, bir caydırma, vazgeçirme sebebidir. Bir hareket sebebi değildir. Bizim anlayışımızda mesele yön değiştirmekte ve sorumluluk müsbet hâle gelmektedir; o böylece hareketin bizzat sebebi olmaktadır.”²² der. Sorumluluk bir vicdan muhasebesi değildir. Sorumluluk Topçu ahlak felsefesinin itici gücüdür. Onu basit bir vicdan azabı gibi göstermeye karşı olan Topçu, sorumluluğun kaynağını düşünceye dayandırır. “Bu tarzda bir sorumluluk anlayışının kaynağı, düşüncenin ta kendisidir. Düşünce, sorumluluk karşısında harekete geçmemekten dolayı kendisini suçlar. Tamamiyle bir iç hâli ve sadece bir pasiflik olan vicdan azâbı duygusuyla da bizim sorumluluk anlayışımızın hiçbir benzerliği yoktur.”²³

Görülmektedir ki Topçu, sorumluluk kavramını insanın ayağına geçmiş bir pranga olarak değil bizzat insan özgürlüğünün gücü olarak ele alır. Bazı ahlak görüşleri açısından sorumluluk eylemlerimizin sonucuna katlanmaktır. Yani sonucuna katlanamayacağımız eylemde bulunmamak sorumluluktur, burada sorumluluk bir sonuçtur ve bu anlamda caydırıcıdır. Topçu'nun düşüncesinde ise sorumluluk hareketin sebebidir. O caydırıcı değil bizzat hareket ettiricidir. Karaman bu durumu şöyle ele alır:²⁴

Nurettin Topçu ise, bu ahlâk anlayışlarından tamamen farklı bir şekilde ahlâk meselesinin temelini “sorumluluk” kavramını koymuştur. Bütün ahlâk sistemleri sorumluluğu bir caydırma ve vazgeçirme sebebi, kötü eylemlerden insanı koruyan bir kuvvet olarak olumsuz açıdan ele almışken o sorumluluğu, insanın içinden gelen bir itme kuvveti, harekete geçirici kuvvet ve sonsuzluğa atılmak isteyen bir irade şeklinde ifade etmek suretiyle hareketin sonucu değil de sebebi olarak kabul etmiştir. Böylece sorumluluğu müsbet hale getirmiş ve onu, sadece bir pasiflik olan, ahlâki davranış sahibinde herhangi bir etki meydana getirmeyen vicdan azabı duygusundan ayırmıştır.

Sorumluluk insanın harekete geçmesini sağlayan emredicidir ve bu nedenle hareketten önce gelir. İnsan bu isyana giden hareketi kendi özgürlüğünü ortaya koymak, sorumluluk almak ve eşyayı daha iyi bir nizama katmak için ister. “En temel ifadesiyle isyan, ferdi köle ve esir hâle getiren kuvvetlere karşı bir hayırdır. Ahlaki hareket de, isyan ile bu kölelik ve esaret durumunu aşmaktan ibarettir. İnsanı isyana sevk eden sebep ise mesuliyettir.”²⁵ “Onun ahlak felsefesi, hareketin, daha tam bir ifadeyle hür hareketin tahliline dayanır. Çünkü ahlakilik kendini hür harekette gösterir.”²⁶ Topçu hareketin hedefini belirlerken şöyle ifade eder; “Hedefi sonsuzluktur, meyvesini sonsuzlukta verir. İnsan onu sonsuzluğun sınırına kadar götürür, orada sonsuzluğa teslim eder. Bu, tam ve muvaffak olmuş bir harekettir; ahlâki vasfını taşıyan iş işte budur.”²⁷ Öte yandan isyan hareketi bir sonuç gayesiyle, pratik bir fayda amacıyla ortaya konulacak bir şey değildir. O sadece merhamet duygusundan doğan sorumlulukla harekete geçer. Topçu hareketin pragmatik bir kaygıyla, bir fayda ya da kazançla, fedakarlık ya da özveri gibi nedenlerle ortaya konulamayacağını ifade ederek “(...) herşeyden evvel pragmatizmin iş anlayışından büsbütün ayırıyoruz.”²⁸ ve “Hareketin bizzat kendisine gönül vermeyerek onun devşirilecek yemişlerini düşünmek, fayda sağlayıcı gayeyi gözetmek, hareketin iflasıdır.”²⁹ der. Gündoğan Yunan Mitolojisinin insanlık için cesaret kaynağı olan, Zeus'tan ateşi çalan kahramanı Prometheus'tan hareketle Topçu'nun hedeflediği ahlaki insanı şöyle anlatır:³⁰

²⁰ Topçu (1995), 91.

²¹ Topçu (1995), 31

²² Topçu (1995), 31.

²³ Topçu (1995), 31.

²⁴ Karaman (2009), 81.

²⁵ Gündoğan (2015), 48.

²⁶ Gündoğan (2015), 48.

²⁷ Topçu (2007), 19.

²⁸ Topçu (2007), 17.

²⁹ Topçu (2007), 21.

³⁰ Gündoğan (ty.).

Ahlak Felsefesinde Yeni Bir Yaklaşım Olarak İsyan Eden İnsan Savunulabilir mi?

[İ]syan, sadece kendimize yapılmış bir haksızlığa karşı girişilmiş bir protesto değildir. Bu, isyanda insanın sadece kendini doğrulamadığı anlamına gelir. Eğer sadece asi olanın kendisini doğrulamaya yönelik bir isyan söz konusu olursa, isyan edenin kendi benliğinin tutsağı olduğu bir durum yaşanır. Böyle bir isyan, ahlâk eylemi adını alamaz. Çünkü ahlâk, bizi kendimizden çıkararak ve başkalarının dünyasına bağlayan ve hatta o dünyayı da daha üst amaçlar için aşan bir eyleme halidir.

Yine bir tekrarla insan hareketinin varıp dayandığı bir mutlulukçuluk, faydacılık ya da hazcılık söz konusu değildir ve hareket bir şeyin aracı değildir, hareket bizzat kendi başına bir amaçtır. Topçu, “Hareket, bir isyandır. Bu, bizdeki Allah’ın bizzat kendimize karşı isyanıdır. Asla isyan etmemiş olan, hiçbir zaman hareket etmemiş demektir. Her tür hareket, bir isyandır.”³¹ diyerek net bir şekilde sınırları belirler. Buradaki en önemli nokta Topçu bilinçsiz kör bir süreçten asla söz etmez. Aksine o, “[g]elişmek suretiyle hareket hâline gelen endişe zekî ve hürdür. Endişe, kör bir kendiliğinden oluş olmak şöyle dursun, bizde bir şuur hâlidir veya daha iyi bir ifadeyle, bir kararlılık iradesidir. Bizde bulunan bu irade, onun istediği gibi hareket etmediğimiz takdirde bizi sorumlu kılar ve hattâ bizi zorlar.”³² der. Topçu için ahlaki hayatın içindeki bir gerilim bizi ızdıraba ve onun itmesiyle harekete yöneltir. Hareket bu mücadeleden ve gerilimden zafer ile çıkar. Izdıraptan harekete ve buradan da zafere gidiş söz konusudur.³³ “[S]adece isyan eden hürdür ve en azından gerçekten hür olan sadece odur.”³⁴ Yani insanın kendi sorumluluğuyla hareket ederek isyan etmesi hür bir iradeye sahip olduğunun da göstergesidir. Topçu’nun ahlak sisteminde yer alan isyan kavramı hürriyet kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Hareketin daha iyi bir yöne gitmesi için ilk şart hürriyettir. O, “aslına bakılırsa, isyan bu hürriyetin habercisidir.”³⁵ diyerek isyan eden hür insanın uysal insandan farkını ortaya koyar. Topçu, “Hür olmak, bir hareketten sonra yeniden doğmaktır; bir yolun sonunda yeni bir yola girmektir. Eşyayı değiştirmek ve kendi eliyle kendini değiştirmektir. Böylece, şekli yıkarak elde edilen mânâdan yeni bir şekil yapmaktır.”³⁶ ve “[İ]çimize sorumluluk şeklinde giren hürriyet, hareketlerimizde bize sâhip olur, bizi eyleme geçirir, bizi bizzat onu istemeye mâhkum edecek şekilde suçlar.”³⁷ diyerek süreci özetler. Uysallık, düzene uyumlu davranmak ve yeni bir şeyin ortaya çıkacağı hareketi ortaya koymamak, ahlaki bir varlık olmak sorumluluğunu taşımamaktır. Ancak isyan eden insan olmak zordur. Orada ızdırap vardır. Bu yola çıkan insan güçlükle baş etme yeteneğine sahip olmalıdır. Çünkü Topçu der ki; “Kalabalıklar, bu isyancıları her çağda körükörüne suçlamışlardır.”³⁸ Oysa Topçu için “(...) insanı esaretten kurtararak bizzat insan kılmak gerekir; insanın kendi dünyasını kendi inançlarıyla kurması daha iyidir; tek kelimeyle ruhun yücelmesi, insanın Yüce Varlık’a kadar ulaşmak için yükselmesi ve gerçek anlamda kendini orda tanıması lâzımdır.”³⁹

Gündoğan’ın aktardığına göre Topçu için ahlak, “(...) insanın evrensel alanda kendini bulması ve kendindeki evrensel alandan hareketle fiil hâlinde bulunmasını ifade eder. Bu durum, onun ahlaki olanın gerçekleşmesinde insanın kendini yine kendi eliyle aşması, değiştirmesi ve evrensel nizama kendini uydurması olarak anlaşılır. Kendini aşma, kendini değiştirme ve evrensel nizama uyma, temelde bir isyan hareketi sayesinde mümkündür.”⁴⁰ Buradan da anlaşılmaktadır ki Topçu felsefesinde evrensel bir nizam kabulü vardır. Kara Topçu’nun fikrini şöyle aktarır; “Bir hareket ancak kendi içerisinde baş kaldırdığı bir nizama karşılık yeni ve zorunlu olarak daha üstün bir nizamın iradesini taşıyorsa isyan adını alabilir.”⁴¹ Yani ahlaklılık bu ahlaki nizamı arama ve bulma çabasıyken, isyan da bu nizamı daha iyiye götürmek için atılan adım ya da harekettir. “Evrensel nizamın dışında gerçek ahlaklılık yoktur. Bilim, vatan, sanayi, devletin malı, bunların hepsi de ahlâkî bakımdan aynı derecede iyiliğe ve kötülüğe yol açabilirler. Hareketini evrensel ölçüye vurarak ve kendi hareketinde evreni kucaklayarak orada kendi şuurunu araması, işte insanın ahlaki davranışı bu şekilde olmalıdır.”⁴² Topçu devrinin koşullarını da göz

³¹ Topçu (1995), 66.

³² Topçu (1995), 93-94.

³³ Topçu (1995), 95.

³⁴ Topçu (1995), 199.

³⁵ Topçu (1995), 33.

³⁶ Topçu (1995), 62.

³⁷ Topçu (1995), 91.

³⁸ Topçu (1995), 33.

³⁹ Topçu (1995), 33.

⁴⁰ Gündoğan (2015), 48.

⁴¹ Kara (2016), 15-16.

⁴² Topçu (1995), 27.

önünde bulundurarak “Batan bir dünya nizâmının enkazı üzerindeyiz. Yeni bir nizâm, ahlâkta, hukukta, sanatta, dinde ve devlette insanlığa dayanacak yeni temeller bulmak zarureti neslimizin zayıf omuzlarını şiddetle sarsıyor.”⁴³ der. Şimdi bu durum bizim neslimizin de omuzlarını sarsmaktadır. Varolan ya da mevcut düzende bir nizam vardır. Topçu bu nizamı bozmak-yıkmak derdinde değildir. “Yalnız ahlâk sorunu evrensel bir sorun olduğundan bu sorunun çözümü de ancak evrensel ölçüler içerisinde gerçekleşebilir. Bu yüzden, düşünürümüz açısından, ahlâk sorununun çözümünde evrensel ölçüye uymayan her ahlâk görüşü eksik ve yanlıştır.”⁴⁴ Ancak ona göre insan tabiatı gereği bu nizamı daha iyi ile takas etmelidir. İnsanın hareketi eşyanın da insanın da kendinin de nizamını değiştirmek üzerinedir. İnsanın bu ahlaki gayeyi gütmesi yani evrensel nizamı arayıp bulma işçisi olması onu içine düştüğü esaretten ve kölelikten kurtaracak tek güçtür. “Evrensel nizama giden hareketi fert ve toplumun zevk ve ihtiyaçları yönüne çevirmek üzere durduran engeller, o nisbette insan esaretinin muhtelif şekilleri olmaktadır. Önce kendi ferdi hayatını, sonra da toplum hayatını yaşayan insan, hayat ve toplum tarafından konulmuş nizamı takibe mecbur kalır. O halde, ahlâkî hareket evrensel iradeye yeniden kavuşmak üzere bir çeşit değişim (conversion) ile bu esareti aşmaktan ibaret olmaktadır.”⁴⁵

“Bunda ulaşılmak istenen gaye mutluluk değil, *olgunlaşma* (kemâl) yoluyla Allah’a *yananma ve yakınlaşmadır*. Böyle bir olgunlaşma denemesi içinde din ve ahlak ayrılığı ortadan kalkar. Bu tür olgunlaşma ahlakında, bizlere sunulacak *cennet vaadi* ve *benzeri mutluluklar beklenmez*.”⁴⁶ Aslında bu nokta Topçu ahlak felsefesinin din felsefesi ile birleştiği noktadır. O, ahlaktan Allah’a ulaşan bir çizgide isyân ederek olgunlaşan insanı karşımıza koyar. Burada ideal insan, isyân eden ahlaki olgun varlıktır. Karaman şöyle aktarır:⁴⁷

Daha önce isyanın insanı, kendi iç kuvvetlerinin bencil arzu ve ihtiyaçlarının, isteklerin, ihtirasların esaretinden kurtarıcı bir özelliğe sahip olduğunu söylemiştik. Ancak düşünürümüz, isyanın kurtarıcı olabilmesi için, ne ferdi ne de içtimâî menfaat ve gayelerden hareket etmeyerek, insanda ilâhî bir cevher olan ve onu mesuliyetle harekete geçiren merhamet duygusundan doğmuş olması gerektiğini belirtir. Bu duygunun insanda iman haline gelmiş olması gerekir. Bu iman insanı sonsuza doğru harekete geçirmesine Topçu, isyan ismini vermektedir.

Kişi, şahıs ya da isyan eden insan kararlılıkla çıktığı yolda her tür zorluğa rağmen yeniye ulaşmaya cesaretle, şevkle istek duymalıdır. Aksi takdirde halinden memnun bir şekilde esaretine devam edecektir. Bu insan esir olduğunun farkında bile değildir. Oysa ahlâkî kendisinde ortaya koyan insan esaretini aşma cesaretini taşıyan ve arzusunu duyan insandır. Bu insan mevcudu aşarak, yeni bir nizam oluşturur ve bu nokta Topçu düşüncesinin ahlak ile imanı birleştirdiği noktadır. Topçu’nun düşüncesinin yola çıkışı bir iman savunusu yapmak değildir. O bir ahlak felsefesi düşünürüdür. Onun düşüncesinin aşamaları tek tek gerçekleştiğinde ahlak ve iman arasında bir birliktelik doğar. Gündoğan bu konuyla ilgili “Nurettin Topçu, ahlak meselesini hareket felsefesinin metodunu kullanarak ve en sonunda da onu din meselesiyle birleştirmek suretiyle çözmeye çalışır.”⁴⁸ yorumunu yapar. Topçu iman ve isyan arasındaki ilişkiyi de ortaya koyarak “İsyan, Allah’ın bizdeki hareketidir. Benlik, bu ikilikte Allah’ın iradesine boyun eğer. Benliğin Allah karşısındaki bu uysallığı, aslında, en büyük faaliyeti gösteren bir atılış hamlesidir. (...) İnsanın isyanı her şeyden önce kendi tabiatına karşı, kendi iç kuvvetlerine, dar ve bencil arzularına karşı isyandır.”⁴⁹ der. Topçu isyan görüşünün neticesini Hallâc’ın “(...) ‘ben hakikatim’ veya ‘ben Hakk’ım’ (...)”⁵⁰ isyanına bağlayarak, insanda tezahür eden isyanın, insan ile Allah’ı bir yaptığını söyler. O, “isyan eden adam, âdeta insanlıkla Allah’lık arasında bir vasıta hâline gelmektedir. Bu, insanlığın ilâhî tabiata bir iştirakidir.”⁵¹ diyerek ifade eder. Bu alıntılardan hareketle kesin olarak söyleyebileceğimiz şey, Topçu felsefesinde isyanın iman açısından da övüldüğüdür. Topçu isyan kelimesinin olumsuz anlamından onu tamamen koparmakta, isyanı iman açısından da insanı

⁴³ Topçu, Nurettin (1970), *Ahlâk Nizamı*, İstanbul: Hareket Yayınları, s.135.

⁴⁴ Aydoğdu, Hüseyin (2009), “‘Ahlâk Filozofü’ ve ‘Hareket Adamı’ Olarak Nurettin Topçu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16 (40), 439-462, **Erişim Adresi:** <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2879/39707>, **Erişim Tarihi:** 22.02.2023, s. 442.

⁴⁵ Topçu (1995), 27.

⁴⁶ Kök (2015), 2276.

⁴⁷ Karaman (2000), 114.

⁴⁸ Gündoğan (2015), 43.

⁴⁹ Topçu (1995), 172.

⁵⁰ Topçu (1995), 173.

⁵¹ Topçu (1995), 197-198.

Ahlak Felsefesinde Yeni Bir Yaklaşım Olarak İsyan Eden İnsan Savunulabilir mi?

Allah'a yakınlaştıracak ve hatta inanan ile Allah arasındaki birlikteliğin tek yolu olarak görmektedir. İnsan isyan ile kendi bedeni heves ve arzularından kopacak ve adeta bir kutsallığa bürünecektir. Bu anlamda isyan korkulacak değil bilakis övülecek bir şeydir. Toplumun, kültürün, geleneğin ve hatta dinin ihtiyacı olan insan da iyiye kavuşmak için isyan eden insan olacaktır. Çünkü o bir tehdit değil, bir kurtarıcıdır.

Şimdi gelelim 'ahlaki çöküşün kurtarıcısı isyan eden bir insan olabilir mi?' sorusuna. Burada ilk ve en önemli kabulümüz ahlaki çöküşü mutlak surette durdurabilecek tek varlığın kendi hakikatinin farkında olan ve kendisini cesaretle kavrayıp, 'şahıs', 'kişi', 'ergin' ya da 'kemâl' olan insan olduğu kabulü olacaktır. Çünkü sadece bu insan sırasıyla bazı aşamalardan geçip ahlaki insan mertebesine çıkacaktır. İsyanın bu aşamaları düşünme, buradan hareketle sorumluluğun-mesuliyetin bilincine vararak eyleme- harekete geçme ve isyan ederek ahlâki nizama uyma şeklinde bir sırayı izler. Bu sırayı bir insanın sürdürmesinin tek yolu ise özgürlük-hürriyettir. Dolayısıyla isyan, hür-özgür ve mesul-sorumlu insanı zorunlu kılar. İşte bu kapıları kendi içinde açan, bu kapılardan geçen ve kendisi olmaktan evrensele kavuşan insan, ahlaki insan olacaktır. Ahlaki çöküşten toplumları kurtaracak insan ise düzene körü körüne uyum sağlayan esir insan değil, düzeni daha iyiye götürmek için isyan eden hür insan olacaktır.

Sonuç

Nurettin Topçu'nun *İsyan Ahlakı* adlı eserinden hareketle ele aldığımız isyan eden bir insan ahlak varlığı olabilir mi sorusu bizi ilk olarak isyan kelimesinin bu görüş içinde nasıl bir anlam taşıdığına bakmaya itmiştir. Bu düşüncede isyan görüşü başkaldırı ya asilik anlamından bağımsız olarak, mevcut düzenin içinden hareket etmeyi zorunlu kılan bir anlayış olarak tanıtılır. Dolayısıyla isyanın bir etik arka planı vardır. Bu etik arka plan; merhamet ve vicdan sahibi olan insanın, hakikate sadık kalarak ama onu daha iyiye taşımak maksadıyla sorumluluk alarak harekete geçmesi ve tüm bu süreci kendi özgür iradesiyle yürütmesidir. Dolayısıyla isyan eden insan sonunda çıkarlarına kavuşacağı ümidiyle hareket etmez. Onun isyan hareketi adeta bir yola koyulma ve yolda kalmaya gönül verme hareketidir. Yolun uzunluğu, karmaşıklığı, zorluğu onu ürkütmez çünkü ona yolun kolay olacağına dair bir vaatte bulunulmadığı gibi yolun sonu içinde herhangi bir vaatte bulunulmamıştır. Bu sadece bir şeyi düzeltmek amacıyla yola koyulmak, hareket etmektir. Çünkü isyan etmek insanın mevcut durumun konforuna karşı yaptığı bir direniştir. İnsan mevcut halin değişmesi için çaba sarfeden ve değişimin sonunda daha iyiye kavuşmayı hedefleyen bir varlık olduğunda kemâle erer. İşte bu olgun insan ahlâki çöküşün önüne geçecek insandır. Günümüzde hemen her ülkede baş gösteren bir takım sorunların temelinde ahlâki çöküş yatmakta ya da bu sorunlardan hareketle ahlâki bozulmalar meydana gelmektedir. İnsanın yaptığı her işi bir kaygı, beklenti, istek ya da zorunlulukla yapıyor olması, onun şahsiyetinin ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Bu insan artık bir şeyi sırf kendisi için ve sırf kendisinden dolayı isteyemez olmuş, her eylemin bir sebep ile ve bir sonuç için ortaya konulması gerekmiş gibi bir bozulma olmuştur. Oysa bu pratik hayatı determine eden, özgür insanı kısıtlayan, onu sadece bir istek ve çıkar varlığı haline getiren bir durumdur. İnsan bundan ibaret değildir ve buna karşı mücadele edecek, isyan edecek gücü de kendi içinde barındırmaktadır. İnsanın bir değer varlığı olarak ahlaki alandan çıkması, her eylemin bir şeyden ötürü yapılması onu bir robottan farksızlaştırmayacaktır. Değer alanından çıkmış olan robot insan için içten gelen bir şevkle bir şeyleri düzeltme isteği söz konusu olamayacaktır. O, tıpkı bir makina gibi, gerekli yazılımlar ile hareket edecektir. Ama bu durum son tahlilde her şeyin mahvına sebep olacaktır. Şu an küresel düzeyde yaşanan sorunların temelinde yatan sorun da robot insanın; düşünen, iyiliğin ortaya çıkması için hiçbir çıkar gözetmeden hareket eden ve daha uygun bir ifadeyle 'nostaljik' ve 'romantik' insanın önüne geçirilmesidir. Buradan dönüşün yolunu Topçu tarif eder ve ahlakı, toplumu, ülkeyi, dünyayı arzu edilir düzene getirebilmek için insanın içindeki hakikate giden isyan hareketinin başlatmasını bir çözüm yolu olarak sunar.

KAYNAKÇA

Aydoğdu, H. (2009), ““Ahlâk Filozofu” ve “Hareket Adamı” Olarak Nurettin Topçu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16 (40), 439-462, **Erişim Adresi:** <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2879/39707>, **Erişim Tarihi:** 22.02.2023.

Gündoğan, A. O. (2015), *Erzurum'un Yüzleri -Nurettin Topçu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Gündoğan, A. O. (ty.), “Bir İsyân ahlâkı Mümkün müdür?”, **Erişim Adresi:** <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Bildiri/Ali-Osman-Gundogan-Bir-Isyan-Ahlaki-Mumkun-Mudur.pdf?i=1>, **Erişim Tarihi:**31.03.2023.

TDK Türkçe Sözlük, (1998), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Kara, İ. (2016), “AHLÂK DAVASINA VE MUALLİMLİĞE ADANMIŞ BİR ÖMÜR: NURETTİN TOPÇU”, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 6-23.

Kara, İ. “Nurettin Topçu”, **Erişim Adresi:** <https://islamansiklopedisi.org.tr/topcu-nurettin>. **Erişim Tarihi:** 19.02.2023.

Karaman, H. (2000), *Nurettin Topçu'da Ahlâk Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaman, H. (2009), “NURETTİN TOPÇU’NUN FELSEFESİNDE “İSYAN AHLAKI””, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 19-20, Kış – Bahar,79-90.

Kök, M. (1995), *Nurettin Topçu'da Din Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kök, M. (2015), “Nurettin Topçu”, *Tanzimat'tan Günümüze Türk Düşüncesi – Cilt 4-a: Cumhuriyet'ten Günümüze BİLİMSEL VE FELSEFİ Düşünce Temsilcileri*, (Ed. ve Yazar Süleyman Hayri Bolay), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Mollaer, F. (2017), “Nurettin Topçu'nun Entelektüel Dünyası”, *Yıldırımın Huzurunda Nurettin Topçu*, (Ed. Mustafa Kara), Bursa: Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.

Topçu, N. (1970), *Ahlâk Nizamı*, İstanbul: Hareket Yayınları.

Topçu, N. (1995), *İsyân Ahlâkı*, (Ter. Mustafa Kök-Musa Doğan), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (2007), *Yarınki Türkiye*, (Ed. Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul: Dergâh Yayınları.